

Ivana Sever, univ. spec. oec. – znanstvena novakinja¹

UTJECAJ POJEDINIH ČIMBENIKA GLOBALIZACIJE NA FINACIJSKO IZVJEŠTAVANJE RAZLIČITIH GEOGRAFSKIH PODRUČJA

INFLUENCE OF PARTICULAR GLOBALIZATION FACTORS ON FINANCIAL REPORTING OF DIFFERENT GEOGRAPHIC REGIONS

SAŽETAK: Današnje računovodstvene sustave u svjetskim okvirima karakteriziraju brojne razlike što dovodi do problema u razumijevanju finalnih proizvoda računovodstvenog procesa – financijskih izvještaja. U posljednjih nekoliko desetaka godina cijeli svijet zahvaćen je procesima globalizacije u sklopu kojih se nastoje ukloniti nacionalne prepreke i osigurati slobodan protok kapitala, dobara i ljudi u svjetskim okvirima. Jedan od problema koji se javlja u međunarodnom poslovanju jest nepovjerenje korisnika odnosno investitora u informacije prezentirane u sklopu financijskih izvještaja. Do toga dolazi prije svega zbog toga što različite zemlje zahtijevaju primjenu nacionalnih standarda za sastavljanje i objavljivanje financijskih izvještaja. Kako bi se te prepreke uklonile potrebno je uskladiti odnosno harmonizirati računovodstvene standarde u različitim zemljama ili nametnuti jedinstveni set standarda koji bi koristile sve zemlje. Ključan instrument koji se koristi za postizanje tog cilja su Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI-i) koji se često prezentiraju kao standardi s najširoom primjenom u svijetu. Cilj ovog rada je istražiti u kojoj mjeri MSFI-i utječu na financijsko izvještavanje geografski dislociranih zemalja u svijetu u uvjetima kada se poduzeća sve više okreću međunarodnom poslovanju.

KLJUČNE RIJEČI: financijsko izvještavanje, Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, nacionalni standardi, harmonizacija, globalizacija.

JEL KLASIFIKACIJA: M 41

SUMMARY: Numerous differences characterize accounting systems in global terms what leads to many problems in understanding information presented within final products of accounting process – financial statements. In a last few decades the whole world was caught with globalization process. With a purpose to insure free fluctuation of capital, goods and work in global terms, some barriers should be removed. One of the significant problems that appear in international business is disbelief of users of financial statements in

¹ Ekonomski fakultet Zagreb, Trg J. F. Kennedyja 6

information presented within financial reports. That is, primary because different countries request application of national accounting standards for preparation and disclosure of information in financial statements. These obstacles could be removed by process of harmonization of different national standards or alternative by creating one set of standards that will use all companies around world. The key instrument that is used for achieving this goal are International Financial Reporting Standards (IFRSs) that are often presented as a set of standard with a widest application in a world. The goal of this research is to investigate the influence of IFRSs on financial reporting of geographically dislocated countries in environment where companies increasingly do their business outside their national borders.

KEY WORDS: financial reporting, International Financial Reporting Standards, national standards, harmonization, globalization.

JEL KLASIFIKACIJA: M 41

1. UVOD

Značajna karakteristika svjetske ekonomije u posljednjih nekoliko desetaka godina je globalizacija ekonomskih aktivnosti. Ova pojava označava značajan rast slobodne razmjene na svjetskoj razini, ne samo dobara i usluga, već i ljudi i tehnologije. Razvoj multinacionalnih kompanija jedan je od najznačajnijih faktora odgovornih za internacionalizaciju računovodstvene profesije. Postoje mnogi problemi uzrokovani razlikama u financijskim izvještajima koji proizlaze iz neusklađenosti računovodstvenih standarda na globalnoj razini. Pojedine zemlje propisuju obveznu primjenu nacionalnih standarda za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, dok druge propisuju obveznu primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda ili pak Američkih općeprihvaćenih računovodstvenih načela. Upravo zbog toga javlja se problem neusporedivosti financijskih izvještaja sastavljenih u različitim dijelovima svijeta. Najvažniji problemi uzrokovani razlikama u računovodstvenim sustavima očituju se u sastavljanju konsolidiranih financijskih izvještaja, otežanom pristupu stranim tržištima kapitala, neusporedivosti financijskih izvještaja te u nedostatku visokokvalitetnih računovodstvenih informacija. Upravo zbog takvih problema, neophodno je provoditi proces harmonizacije računovodstvenih standarda na globalnoj razini. Kako bi se omogućila usporedivost i transparentnost financijskih izvještaja u svijetu, nekoliko relevantnih svjetskih organizacija se udružilo s ciljem harmonizacije odnosno standardizacije računovodstvenih standarda. Evidentno je da postoji mnogo prepreka harmonizaciji financijskog izvještavanja koje je teško nadvladati u kratkom roku. Računovodstveni sustav svake zemlje sadrži neke posebnosti koje predstavljaju kamen spoticanja u procesu harmonizacije financijskog izvještavanja. Upravo zbog njih proces računovodstvene harmonizacije traje već nekoliko desetljeća, a zasigurno će se nastaviti i u budućnosti, dokle god prepreke harmonizaciji ne budu nadvladane. Najznačajniji instrumenti kojima se želi postići harmonizacija računovodstvene regulative u globalnim okvirima prije svega su Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, Američka općeprihvaćena računovodstvena načela, nacionalni standardi kao i direktive Europske unije te Uredba Europskog parlamenta i vijeća 1606/2002. Upravo zbog toga će u ovom radu poseban naglasak biti stavljen na utjecaj Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja na oblikovanje nacionalnih računovodstvenih regulativa geografski dislociranih zemalja u svijetu kako bi

se došlo do zaključka koliki je zapravo utjecaj ovog seta računovodstvenih standarda na „globalno“ razumijevanje podataka prikazanih u financijskim izvještajima. Kako bi se do takvih zaključaka došlo, odabrane su tri zemlje europskog teritorija (Njemačka, Velika Britanija i Francuska), tri zemlje azijskog i australskog teritorija (Japan, Kina i Australija) te dvije zemlje američkog teritorija (Sjedinjene Američke Države i Meksiko) te će biti napravljena analiza utjecaja Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja na njihove računovodstvene sustave.

2. FINANCIJSKO IZVJEŠTAVANJE U UVJETIMA GLOBALIZACIJE

Financijski izvještaji se, kao proizvodi računovodstvene profesije, koriste u različitim političkim, ekonomskim i društvenim kontekstima. Računovodstvo je oduvijek bilo važno kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. U posljednjih dvadesetak godina, globalizacija računovodstva postala je do te mjere važna da nacionalni pogledi na računovodstvo i financijsko izvještavanje postaju sve manje zastupljeni i važni. Od posebnog značaja za globalizaciju računovodstva i financijskog izvještavanja su;

1. *Glavna svjetska politička pitanja, kao što su gospodarska dominacija SAD-a i ekspanzija Europske unije,*
2. *Ekonomska globalizacija, uključujući liberalizaciju tržišta kapitala i značajan rast međunarodne trgovine i direktnih stranih ulaganja kao oblika stjecanja vlasništva u stranim kompanijama s intencijom stjecanja kontrole ili značajnog utjecaja,*
3. *Nastanak globalnog financijskog tržišta,*
4. *Različiti oblici vlasništva, uključujući utjecaj privatizacije,*
5. *Promjene u međunarodnom monetarnom sustavu,*
6. *Rast i razvoj multinacionalnih kompanija. /8. str. 6./.*

Svi navedeni oblici razvoja međusobno su povezani i imaju značajan utjecaj na promjene u financijskom izvještavanju te na transferiranje računovodstvenih znanja i prakse iz jedne zemlje u drugu.

Velik dio poduzeća svoje poslovanje započinje pojavljivanjem na domaćem tržištu, unutar granica svoje države. Ukoliko je poduzeće konkurentno promatrano s aspekta međunarodnog poslovanja, s vremenom se javlja potražnja za njegovim proizvodima van granica države pri čemu dolazi do izvoza proizvoda. Izvoz je, za mnoge poslovne subjekte, ključna točka ulaska u svijet međunarodnog poslovanja. Multinacionalna kompanija je kompanija koja ima sjedište u jednoj zemlji, ali dio svog poslovanja obavlja u drugim zemljama. Prema procjenama Ujedinjenih naroda, u svijetu postoji oko 77.000 multinacionalnih kompanija. One generiraju nešto više od 10% svjetskog bruto domaćeg proizvoda. Takve kompanije locirane su u relativno malom broju zemalja, a čine veliki udio u međunarodnoj trgovini i investicijama. Radi se o sljedećim zemljama; SAD-u, Japanu i o zemljama članicama Europske unije.

Međunarodna trgovina, uključujući izvoz i uvoz dobara, predstavlja značajan udio u svjetskoj ekonomiji. Ona postoji tisućama godina, no u zadnjih je nekoliko desetljeća

doživjela iznimno velik rast. U razdoblju od 1996. – 2006. godine izvoz je u SAD-u narastao sa 625 milijardi na preko 1.000 milijardi dolara godišnje, što predstavlja rast oko 65 posto. U isto vrijeme, u Kini je izvoz porastao četverostruko, na oko 950 milijardi dolara u 2006. /4. str. 10./ Zemlje diljem svijeta su u 2006. godini izvezle robe u vrijednosti preko 12 trilijuna dolara. /4. str. 11./ Tri najveća izvoznika u svijetu redom su Njemačka, SAD i Kina, dok su tri najveća uvoznika također ove tri zemlje, međutim, među njima, najveći uvoznik je SAD, slijedi Njemačka te Kina.

Brojni autori su kroz povijest pisali o ideji lociranja „bliže tržištu“ (Von Thuenen (1826.), Rosher (1865.), Scheafle (1873.), A. Weber. Prema njima, s protekom vremena, jedini način da izvoznici sačuvaju svoju prednost pred konkurencijom na stranim tržištima jest da lociraju proizvodne pogone bliže tržištu na kojem se njihovi proizvodi prodaju i na taj način reduciraju troškove transporta. Alternativno, poduzeća mogu uspostaviti lokalnu prisutnost na način da na stranom tržištu pronađu poduzeće točno prilagođeno njegovim potrebama. Ovo se često ostvaruje kroz zajedničko ulaganje s lokalnim poduzećem. Dva najznačajnija oblika *direktnih stranih ulaganja* su:

- a) *akvizicija stranog poduzeća i*
- b) *otvaranje novih stranih podružnica.*

U posljednjih dvadeset godina dolazi do snažnog rasta direktnih stranih ulaganja u svijetu što je najvećim dijelom posljedica liberalizacije „investicijskih“ zakona u mnogim zemljama, posebice onih koji se direktno odnose na strana ulaganja. Najpopularnije zemlje za investiranje stranog kapitala 2005. unutar zemalja članica OECD-a prema značajnosti bile su Velika Britanija, SAD, Francuska, Luksemburg i Nizozemska. /4. str. 10./ Novija istraživanja provedena u 2010. godini /dostupno na: 35./ pokazuju da je i dalje najpoželjnija zemlja za ulaganje Velika Britanija, no javlja se sve veći interes investitora za ulaganja u Njemačku, i to prije svega zbog njenog velikog tržišnog potencijala, iskustva i znanja kao i geografske pozicije, što predstavlja vrlo dobru bazu za distribuciju proizvoda i usluga na području Europe. Osim toga, smatra se da Njemačka ima vrlo pravedan, transparentan i dobro oblikovan pravni sustav te visokokvalitetan sustav nabave. Osim navedenih zemalja, Sjedinjene Američke Države tradicionalno ostaju jednom od najpoželjnijih meta ulaganja stranih investitora. U međunarodnom poslovanju javljaju se brojne prepreke koje otežavaju međunarodnu razmjenu. Među njima se posebno ističu razna administrativna, regulatorna i zakonska ograničenja i to za gotovo sve regije u svijetu. Ostale prepreke s kojima se susreću ulagači su: različita politička okruženja, korupcija i neadekvatni pravni sustavi koji definiraju poslovne odnose. Jedna od značajnih prepreka u međunarodnoj razmjeni je i neusklađenost računovodstvenih sustava i standarda različitih zemalja.

Zbog sve veće izvozne orijentiranosti poslovnih subjekata i težnje prema stvaranju jedinstvenog svjetskog tržišta, nužno je stvoriti kvalitetnu informacijsku podlogu za donošenje poslovnih odluka, što znači postaviti dobar sustav financijskog izvještavanja na globalnoj razini. Aktualan problem koji se javlja kod poslovnih subjekata koji posluju na teritoriji različitih zemalja jest nerazumijevanje financijskih izvještaja sastavljenih prema različitim pravilima odnosno standardima čiju primjenu zahtijevaju različite zemlje. Osim toga, značajan problem koji se javlja u tom kontekstu su dodatni troškovi povezani sa sastavljanjem istog seta financijskih izvještaja primjenom različitih regulativa, što između ostalog zahtijeva visoku razinu znanja računovođa kao i njihovo poznavanje različitih poreznih i računovodstvenih propisa. Kako bi se uklonio taj problem te kako bi se stvorili institucionalni

uvjeti za nesmetanu razmjenu dobara, ljudi i kapitala, već se nekoliko desetljeća u mnogim zemljama provode procesi usklađivanja nacionalnih standarda s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja koji su od strane najvećeg broja strukovnih računovodstvenih organizacija prepoznati kao ključan instrument harmonizacije financijskog izvještavanja u globalnim okvirima.

3. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA FORMIRANJE RAČUNOVODSTVENOG SUSTAVA NEKE ZEMLJE

Računovodstveni standardi i praksa svake zemlje rezultat su kompleksne interakcije između ekonomskih, političkih, institucionalnih i kulturoloških faktora. Razlike među različitim nacijama logična su i očekivana pojava. Faktori koji utječu na razvoj nacionalnog računovodstva također pomažu u objašnjenju računovodstvenih razlika u različitim zemljama. Najznačajniji utjecaj na razvoj računovodstvenog sustava neke zemlje imaju sljedeći faktori:

1. *Izvori financiranja,*
2. *Pravni sustav,*
3. *Oporezivanje,*
4. *Politička i ekonomska ograničenja,*
5. *Inflacija,*
6. *Razina ekonomskog razvoja,*
7. *Razina edukacije,*
8. *Kulturološki faktori i*
9. *Religija.*

Izvori financiranja. Najizdašniji izvori financiranja za poslovne subjekte su krediti banaka, državni poticaji, dioničarski kapital te sredstva prikupljena od članova obitelji. Priroda standarda financijskog izvještavanja te temeljna svrha cjelokupnog sustava financijskog izvještavanja ovisi o uobičajenim izvorima sredstava u nekoj zemlji. U SAD-u i Velikoj Britaniji, najznačajniji izvor financiranja je novac prikupljen na tržištu kapitala, najčešće od velikog broja malih dioničara /1. str. 26./ *U kapitalno orijentiranim sustavima*, uspješnost poslovanja poslovnog subjekta mjeri se kroz računovodstvenu kategoriju profita odnosno dobiti. U zemljama s razvijenim tržištem kapitala, računovodstvo je razvijeno i oblikovano u svrhu pružanja informacijske podrške investitorima vezano uz procjenu budućih novčanih tokova i povezanih rizika te u svrhu pružanja investitorima slike o stvarnoj vrijednosti poslovnog subjekta. Bilješke uz financijske izvještaje u tom slučaju uključuju širok spektar informacija koje moraju zadovoljiti informacijske potrebe široke investicijske javnosti. Dakle, zahtjevi za javno objavljivanje proširenih računovodstvenih informacija su veliki. Suprotno, u zemljama gdje se poduzeća najvećim dijelom financiraju iz tuđeg kapitala, takozvani *kreditno-bazirani sustavi*, u kojem su banke dominantan izvor financiranja, računovođe se fokusiraju na zaštitu kreditora na način da koriste konzervativan sustav mjerenja zarada kako bi minimizirali isplatu dividendi, sačuvali značajan dio zarađenih sredstava te osigurali zaštitu zajmodavaca i vjerovnika. Dakle, u takvim zemljama manji je pritisak usmjeren

na javno objavljivanje širokog spektra računovodstvenih informacija. Budući da financijske institucije imaju direktan pristup svim računovodstvenim informacijama, prošireno javno objavljivanje informacija nije nužno, a tipičan primjer su Japan, Švicarska i Njemačka. U Japanu i Njemačkoj, banke su u prošlosti imale vrlo značajnu ulogu u poticanju ekonomskog razvoja te predstavljaju tipičan primjer kreditno-baziranih sustava u kojima objava dodatnih računovodstvenih informacija nije nužna budući da su korisnici tih informacija najvećim dijelom banke koje imaju direktan pristup željenim informacijama.

U tablici 1. mogu se vidjeti neki primjeri zemalja u kojima su poduzeća više dioničarski orijentirana te one u kojima su poduzeća više orijentirana na banke kao izvor financiranja. Osim izvora financiranja, mogu postojati i razlike u orijentaciji financijskog izvještavanja. Naime, dioničari su više zainteresirani za informacije vezane uz dobit (naglasak na računu dobiti i gubitka) dok banke više zanimaju informacije vezane uz solventnost odnosno likvidnost (naglasak na bilanci).

Tablica 1. Dioničarski orijentirane vs. kreditno orijentirane zemlje

DIONIČARSKI ORIJENTIRANE ZEMLJE	KREDITNO/OBITELJSKI/DRŽAVNO ORIJENTIRANE ZEMLJE
SAD	Njemačka
Velika Britanija	Francuska
Nizozemska	Belgija
Švedska	Italija
Australija	Španjolska
Kanada	Portugal

IZVOR: /1. str. 26./

Pravni sustav. Pravni sustav određuje na koji se način odvija interakcija između pravnih subjekata. Zemlje razvijenog zapada koriste jednu od dvije osnovne pravne orijentacije:

1. *Građansko pravo (code or civil law) i*
2. *Običajno pravo (common or case law) /1. str. 28./.*

Obje pravne orijentacije, su se u 20. stoljeću proširile u različite dijelove svijeta. *Građansko pravo* razvilo se najvećim dijelom iz Rimskog prava i primjenjuje se u zemljama ne-engleskog govornog područja. U zemljama koje primjenjuju ovakav pravni sustav, zakoni predstavljaju skup zahtjeva i procedura. Kodifikacija računovodstvenih standarda i procedura u takvim je zemljama uobičajena. Zemlje koje primjenjuju građansko pravo, imaju računovodstvena pravila ugrađena u nacionalne zakone i ona su najčešće vrlo detaljno propisana. U ovakvom pravnom sustavu zemlje najčešće imaju trgovačko pravo (commercial code) koje određuje osnovne pravne parametre upravljanja poslovnim subjektima. Trgovačko pravo određuje koji financijski izvještaji i u kojoj formi moraju biti objavljeni. Ostala računovodstvena pitanja vezana uz mjerenje i objavljivanje računovodstvenih informacija regulirana su posebnim računovodstvenim zakonom (u Hrvatskoj je to Zakon o računovodstvu). U zemljama gdje se donose računovodstveni zakoni, računovodstvena profesija ima vrlo mali utjecaj na razvoj računovodstvenih standarda. S druge strane, *običajno*

pravo razvija se na principu konkretnih pravnih slučajeva (case-by-case basis) bez namjere da se zakonima pokriju svi postojeći i potencijalni pravni slučajevi. Pisani zakon postoji, međutim nije detaljno propisan i ima veću fleksibilnost u odnosu na sustav građanskog prava. Običajno pravo razvilo se iz engleskog pravnog sustava i najčešće se koristi u zemljama engleskog govornog područja. Ovakav sustav oslanja se na ograničen broj pisanih zakona koji se interpretiraju na sudovima. U većini zemalja koje primjenjuju ovakav pravni sustav, računovodstvene standarde i pravila donose privatne, profesionalne računovodstvene organizacije (koje su odvojene od zakonodavnog tijela). Izuzev općenitih statutarnih zahtjeva, većina računovodstvenih pravila nije ugrađena direktno u pisani zakon. Tako posložen pravni sustav dozvoljava računovodstvenim organizacijama veću fleksibilnost i inovativnost te rezultira standardima koji su detaljnije razrađeni od onih koji su razvijeni u zemljama koje koriste građansko pravo. Ekstreman slučaj primjene ovakvih standarda su Američka općeprihvaćena računovodstvena načela (US GAAP-ovi), s vrlo visokim stupnjem detaljiziranosti. U tablici 2. navedene su neke od zemalja koje koriste sustav građanskog prava te neke zemlje koje primjenjuju sustav običajnog prava. Građansko pravo stavlja naglasak na pravnu formu dok običajno pravo naglašava ekonomski sadržaj.

Tablica 2. Zemlje koje primjenjuju običajno pravo i zemlje koje primjenjuju građansko pravo

ZEMLJE KOJE PRIMJENJUJU OBIČAJNO PRAVO	ZEMLJE KOJE PRIMJENJUJU GRAĐANSKO PRAVO
Engleska i Wels	Njemačka
SAD	Belgija
Australija	Nizozemska
Kanada	Portugal
Irska	Španjolska
Novi Zeland	Japan
Singapur	Francuska
	Škotska

IZVOR: /1. str. 28./

Oporezivanje. Porezni zakoni u mnogim zemljama imaju značajan utjecaj na oblikovanje nacionalnih računovodstvenih rješenja zbog činjenice da poduzeća moraju sastavljati financijske izvještaje, osim za potrebe investicijske javnosti i za porezne svrhe. Drugim riječima, porezno i financijsko računovodstvo u nekim je zemljama izjednačeno. Tipični primjeri takvog računovodstvenog sustava su Njemačka i Švedska /3. str. 37./. U nekim zemljama, kao što je Nizozemska, financijsko i porezno računovodstvo predstavljaju dvije odvojene kategorije. Oporeziva dobit u takvim zemljama dobiva se na način da se računovodstvena dobit korigira za porezno nepriznate prihode odnosno rashode utvrđene poreznim zakonima. Iako su financijsko i porezno računovodstvo odvojeni, porezne vlasti mogu tražiti kontrolu financijskog knjigovodstva kako bi se utvrdilo primjenjuju li se računovodstvena načela dosljedno budući da je računovodstvena dobit polazna osnova za utvrđivanje oporezive dobiti. Tablica 3. prikazuje zemlje u kojima se financijsko računovodstvo u velikoj mjeri oslanja na porezno računovodstvo te zemlje u kojima financijsko i porezno računovodstvo predstavljaju dva odvojena sustava.

Tablica 3. Generalan odnos između računovodstva i oporezivanja

FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVO NEZAVISNO OD POREZNOG RAČUNOVODSTVA	FINANCIJSKO RAČUNOVODSTVO ZAVISNO OD POREZNOG RAČUNOVODSTVA
Danska	Njemačka
Irska	Francuska
Velika Britanija	Belgija
Nizozemska	Italija
Češka Republika	Švedska
Poljska	Norveška

IZVOR:/1. str. 29./

Politička i ekonomska ograničenja. Računovodstvene ideje i koncepti transferirani su kroz povijest iz zemlje u zemlju kao posljedica međusobnog osvajanja, trgovanja i ostalih sličnih okolnosti. Ove ideje prenose se iz zemlje u zemlju kroz različite političke i ekonomske kanale. Dvojno knjigovodstvo jedan je od najranijih instrumenata harmonizacije računovodstva. Prvi zapisi o dvojnog knjigovodstvu datiraju iz 15. stoljeća pri čemu se u znanstvenim krugovima često vode sporovi o tome tko je prvi osmislio sustav dvojnog knjigovodstva. Dubrovčanin Benedikt Kotruljević napisao je 1458. godine djelo „O trgovini i savršenom trgovcu“, u kojem opisuje načelo dvojnog knjigovodstva, a koje je tiskano tek 1573. godine, dok je talijan Fra. Luca Pacioli objavio knjigu „Sve o aritmetici, geometriji, proporcijama i proporcionalnosti“ 1494. godine. Nadalje, važne sile u širenju računovodstvenih ideja bile su Francuska i Velika Britanija koje su izvezile svoje računovođe i računovodstvene ideje u zemlje koje su osvajale kroz povijest, u svoje kolonije. Upravo zbog toga britanski stil računovodstva može se naći u dalekim zemljama kao što su Australija ili Zimbabve, dok se francuski stil računovodstva razvio u zemljama zapadne Afrike /3. str. 38./. Drugi svjetski rat imao je također značajnu ulogu u širenju određenih računovodstvenih ideja i koncepata, primjerice, SAD je nakon završetka Drugog svjetskog rata Japanu nametnuo američki stil računovodstva. SAD je također imao značajan utjecaj i na razvoj računovodstvenih sustava u susjednim zemljama, kao što su Kanada i Meksiko. Mnoge zemlje u razvoju preuzimaju računovodstveni sustav razvijenijih zemalja zato što im je to kroz povijest nametnuto (Indija) ili su to same odabrale (zemlje istočne Europe oblikuju svoj računovodstveni sustav oslanjajući se na računovodstvenu regulativu razvijenu u Europskoj uniji). Ekonomska integracija kroz rast i razvoj međunarodne trgovine snažan je motiv za konvergenciju računovodstvenih standarda pojedinih zemalja.

Inflacija. Inflatorna kretanja narušavaju koncept povijesnog troška podcjenjivanjem vrijednosti imovine, povezanih troškova te rezultiraju precjenjivanjem zarada /3. str. 38./. Zemlje s visokom stopom inflacije često zahtijevaju od poduzeća da ugrade cjenovne promjene u svoje računovodstvene evidencije. Prilagodba iskazane dobiti inflaciji od velike je važnosti u zemljama u kojima financijski izvještaji služe kao baza za utvrđivanje porezne obveze jer bi u suprotnom poduzeća plaćala porez na fiktivnu dobit. Zemlje s izrazito visokim stopama inflacije prisiljene su usvojiti računovodstvena pravila koja zahtijevaju inflacijsku prilagodbu povijesnog troška nabave /4. str. 34./. Ovo je posebice bilo izraženo u Latinskoj Americi koja je u prošlosti bilježila najveće stope inflacije u svijetu. Neke zemlje

Južne Amerike, uključujući Meksiko, koriste računovodstvo koje se temelji na općoj razini cijena zbog njihovog iskustva s hiperinflacijom u prošlosti. Prosječna stopa inflacije 80-ih godina u Meksiku bila je vrlo visokih 50% godišnje. Ova činjenica u računovodstvenom smislu primarno razlikuje Latinsku Ameriku od ostatka svijeta. Velika Britanija i SAD su sedamdesetih godina zbog neuobičajeno visokih stopa inflacije objavljivale koliki je učinak promjena cijena na financijske izvještaje.

Razina ekonomskog razvoja. Ovaj faktor utječe na vrste poslovnih transakcija koje se najčešće javljaju u ekonomiji neke zemlje i određuje koji je tip najrasprostranjeniji. Sukladno tome, najčešći tipovi poslovnih transakcija određuju s kojim se računovodstvenim problemima zemlja najčešće susreće i kojim evidencijama će posvetiti najviše pažnje. Tako, primjerice, razvoj računovodstvenih pravila koja se odnose na evidentiranje derivativa i sličnih financijskih instrumenata nemaju smisla u zemljama s nerazvijenim tržištem kapitala. S druge strane, mnoge industrijske zemlje danas mijenjaju svoju orijentaciju na uslužni sektor te u tom smislu vrednovanje dugotrajne materijalne imovine i obračun amortizacije postaju manje važna računovodstvena pitanja. Zbog toga, vrednovanje nematerijalne imovine i ljudskih potencijala postaju novi računovodstveni izazovi današnjice.

Razina edukacije. Visoko razvijeni i detaljno razrađeni računovodstveni standardi nemaju smisla u zemljama s niskim stupnjem edukacije ljudi koji se njima koriste. Drugim riječima, kreiranje računovodstvenih standarda koje nitko ili mali broj ljudi razumije nije od praktične važnosti. Tako, primjerice, detaljna razrada pozicije u financijskim izvještajima koja se odnosi na ponašanje troškova u odnosu na promjenu razine aktivnosti je beznačajna ukoliko korisnik ne razumije troškovno računovodstvo. Teško je postići visoki stupanj edukacije računovođa u zemljama gdje je opća razina edukacije niska. Tipičan primjer zemlje koja je prevladala ovu prepreku je Meksiko, ostale zemlje ovaj problem mogu riješiti na način da uvoze educiranu radnu snagu ili da pošalju svoje zaposlenike van zemlje na edukaciju što upravo čini Kina /3. str. 39./.

Kultura. Na računovodstvo, između ostaloga, utječe i kulturološki okvir pojedine zemlje u sklopu kojeg se računovodstveni sustav razvija. Kultura uključuje vrijednosti i stajališta nekog društva te čini polaznu osnovicu razvoja pravnog sustava i ostalih institucionalnih okvira. Kultura označava temeljne vrijednosti pojedinog naroda, odnosno odražava stav pojedinaca o tome na koji način bi društvo kao cjelina trebalo funkcionirati. Kulturološke razlike među narodima definirane su kao važan faktor koji utječe na financijsko izvještavanje i objavu računovodstvenih informacija. Međutim, one u znatno manjoj mjeri utječu na razvoj računovodstvenih sustava, u odnosu na druge relevantne eksterne faktore, kao što su pravni sustav i tržište kapitala /prilagođeno prema: 8. str. 27./.

Religija. Religija u mnogim zemljama svijeta ima važnu ulogu u definiranju nacionalne kulture i poslovne politike zemlje. U islamskim zemljama, Kuran pruža smjernice vezane uz probleme dobrotvornih priloga te naplaćivanja kamata na kredite /4. str. 43./.

U nekim islamskim zemljama, bankarska industrija posluje sukladno Šerijatskom zakonu, Islamskom zakonu koji govori o pravilima ljudskog ponašanja, proizašlom iz Kurana. Budući da tradicionalna računovodstvena načela ne pokrivaju mnoge transakcije koje nastaju u islamskim financijskim institucijama, Računovodstvena i revizijska organizacija za islamske financijske institucije (*Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions* – AAOIFI), sa sjedištem u Bahreinu, razvija i objavljuje Islamske računovodstvene standarde.

4. UTJECAJ MSFI-a NA FINANCIJSKO IZVJEŠTAVANJE RAZLIČITIH GEOGRAFSKIH PODRUČJA

Veliku ulogu u procesima harmonizacije financijskog izvještavanja na teritoriju Europe ima Europska unija koja danas broji 27 zemalja članica. Ključni instrumenti harmonizacije koje ova organizacija koristi su 4. i 7. direktiva Europske unije /dostupno na: 6. i 7./ . Važan preduvjet razvoja jedinstvenog europskog tržišta je uklanjanje institucionalnih prepreka odvijanju slobodne razmjene dobara, kapitala ali i ljudi. U tim procesima izrazito važnu ulogu ima sustav financijskog izvještavanja koji omogućava ili stvara prepreke u međunarodnom poslovanju. Naime, u donošenju svojih poslovnih odluka investitori se prije svega oslanjaju na informacije prezentirane u sklopu financijskih izvještaja što im pomaže da donesu određen sud o tome posluje li poduzeće sigurno i uspješno ili ne. Važan preduvjet tome je da korisnici financijskih izvještaja imaju povjerenje u financijske izvještaje, odnosno da se mogu osloniti na podatke prikazane unutar njih. Njihovo povjerenje je veće ukoliko su upoznati s načelima i principima na temelju kojih su ti izvještaji sastavljeni. Naime, poznato je da svaka zemlja ima oblikovan vlastiti nacionalni računovodstveni sustav u sklopu kojeg koristi nacionalne računovodstvene standarde koji su razumljivi prije svega domaćim korisnicima. Upravo zbog toga, financijski izvještaji sastavljeni prema nacionalnim standardima nisu posve razumljivi potencijalnim stranim investitorima, što u određenoj mjeri stvara određenu prepreku međunarodnim ulaganjima. Mnogo problema ovakvog tipa bilo bi uklonjeno kada bi se zahtijevala primjena jedinstvenog seta računovodstvenih standarda u globalnim okvirima. Europska unija identificirala je navedene probleme te prepoznala Međunarodne standarde financijskog izvještavanja kao ključan instrument u postizanju harmonizacije financijskog izvještavanja unutar zemalja članica i to prije svega za velika poduzeća koja najviše sudjeluju u međunarodnoj razmjeni. Kao rezultat, 2002. godine donesena je Uredba Europskog Parlamenta i Vijeća /dostupno na: 4./ koja od svih poduzeća unutar EU čije dionice ili drugi vrijednosni papiri kotiraju na tržištu kapitala, a sastavljaju konsolidirane financijske izvještaje zahtijeva da od 1. 1. 2005. godine koriste Međunarodne standarde financijskog izvještavanja. Moglo bi se reći da je izdavanjem ove Uredbe postignut visok stupanj usporedivosti financijskih izvještaja koje sastavljaju velika poduzeća. Na razini malih i srednjih poduzeća i dalje se najvećim dijelom koriste nacionalna računovodstvena rješenja.

Kako bi se donio određeni zaključak o utjecaju MSFI-a na financijsko izvještavanje unutar Europske unije, odabrane su tri ekonomski razvijene zemlje članice (Njemačka, Velika Britanija i Francuska) i napravljena je analiza njihovih računovodstvenih sustava. Kako bi se došlo do podataka o računovodstvenim sustavima promatranih zemalja korišteni su podaci iz relevantne strane literature te podaci dostupni na službenim web stranicama nacionalnih regulatora i odbora za nacionalne računovodstvene standarde, i to za Njemačku /21. i 26./ za Veliku Britaniju /24. i 31./ i za Francusku /16. i 33./.

Tablica 4. Utjecaj MSFI-a na financijsko izvještavanje zemalja europskog teritorija

	NJEMAČKA	VELIKA BRITANIJA	FRANCUSKA
Koristi li zemlja nacionalne standarde?	DA	DA	DA
Jesu li nacionalni standardi usklađeni s MSFI-ima?	Znatno se razlikuju od MSFI-a.	Bazirani na MSFI-ima.	Znatno se razlikuju od MSFI-a (primjena MSFI-a nije dozvoljena za poduzeća koja sukladno regulativi moraju koristiti nacionalne standarde).
Dominantan izvor financiranja poslovnih subjekata.	Banke	Tržište kapitala	Banke
Usklađenost poreznog i financijskog računovodstva.	Dobit utvrđena u porezne svrhe jednaka onoj iskazanoj u svrhe izvještavanja.	Financijsko računovodstvo odvojeno od poreznog.	Velik utjecaj poreznih zakona na sastavljanje financijskih izvještaja.
Planira li zemlja usvojiti Međunarodne standarde za mala i srednja poduzeća u bližoj budućnosti?	NE – zbog dobro oblikovanih nacionalnih standarda i visokog stupnja povezanosti financijskog i poreznog računovodstva.	DA - pozitivan stav prema usvajanju MSFI-a za mala i srednja poduzeća (zamjena nacionalnih standarda).	NE – zbog dobro oblikovanih nacionalnih standarda i visokog stupnja povezanosti financijskog i poreznog računovodstva.
Novija regulativa.	Zakon o modernizaciji računovodstvenih pravila – na snazi od 01. 01. 2010.	Standardi za mikro poduzeća.	

Kao što se može vidjeti u tablici 4., sve navedene zemlje koriste nacionalne računovodstvene standarde za određenu kategoriju poduzeća. Nacionalni standardi u Velikoj Britaniji u velikoj su mjeri usklađeni s MSFI-ima, dok se u Njemačkoj i Francuskoj nacionalni standardi značajno razlikuju od njih. U Njemačkoj i Francuskoj dominantan izvor financiranja su banke dok Veliku Britaniju karakterizira razvijeno tržište kapitala koje predstavlja ključan izvor financiranja poslovnih subjekata. U zemljama u kojima su banke ključan izvor financiranja (Njemačka i Francuska) postoji visok stupanj povezanosti financijskog i poreznog računovodstva, odnosno odredbe zakona o porezu na dobit u velikoj su mjeri usklađene s odredbama računovodstvenih standarda. Primjerice, u Njemačkoj je dobit utvrđena u svrhu financijskog izvještavanja prema nacionalnim standardima potpuno jednaka osnovici na temelju koje se određuje porez na dobit. U Velikoj Britaniji potrebno je napraviti brojna usklađenja kako bi se od računovodstvene dobiti došlo do oporezive dobiti.

U posljednje je vrijeme na razini Europske unije posebice aktualno pitanje harmonizacije financijskog izvještavanja za mala i srednja poduzeća budući da je 2009. Odbor za međunarodne računovodstvene standarde izdao MSFI-e za mala i srednja poduzeća. Europska unija je u posljednjih nekoliko godina organizirala brojne okrugle stolove i rasprave kako bi uvidjela jesu li se zemlje članice spremne odreći nacionalnih standarda i prihvatiti MSFI-e za mala i srednja poduzeća. Njemačka i Francuska izrazile su negativan stav prema tome jer smatraju da imaju dobro oblikovana nacionalna računovodstvena rješenja, a takav oblik promjene stvorio bi im čitav niz dodatnih troškova vezanih uz edukaciju računovođa, promjenu poreznih zakona i slično. Velika Britanija za razliku od njih, budući da već u velikoj mjeri ima usklađene nacionalne standarde s MSFI-ima, ima pozitivan stav naspram takvih mjera harmonizacije.

Smatra se da Američka općeprihvaćena računovodstvena načela (US GAAP-ovi) predstavljaju drugi najutjecajniji set standarda u svijetu. Budući da su Sjedinjene Američke Države među najrazvijenijim državama u svijetu, za očekivati je da će njihov sustav financijskog izvještavanja imati utjecaja na zemlje s kojima ostvaruje značajnu međunarodnu razmjenu ili na one koje se nalaze u njihovoj neposrednoj blizini. Upravo zbog toga, analiziran je računovodstveni sustav Meksika. Osim relevantne strane literature, za analizu utjecaja MSFI-a na financijsko izvještavanje SAD-a i Meksika korišteni su podaci objavljeni na službenim web stranicama nacionalnih regulatora i odbora za standarde i to za SAD /14., 23., 32 i 34./, a za Meksiko /19. i 30./ U tablici 5. može se vidjeti da obje promatrane zemlje koriste nacionalne računovodstvene standarde u svrhu financijskog izvještavanja neke kategorije poslovnih subjekata. Zanimljivo je da se u posljednjih deset godina, od 2002. godine kada su FASB i IASB sklopili Norwalški sporazum, kontinuirano provodi proces usklađivanja i harmonizacije američkih nacionalnih standarda (US GAAP-ova) i Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI-a). Ovo govori u prilog provođenju „globalne“ harmonizacije financijskog izvještavanja čime se stvaraju preduvjeti za potpunu liberalizaciju tržišta kapitala, robe i usluga u svjetskim okvirima.

Tablica 5. Utjecaj MSFI-a na financijsko izvještavanje zemalja američkog teritorija

	SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE	MEKSIKO
Koristi li zemlja nacionalne standarde?	DA	DA
Jesu li nacionalni standardi usklađeni s MSFI-ima?	Proces konvergencije US GAAP-ova prema MSFI-ima započeo je 2002 kada su FASB i IASB sklopili Norwalški sporazum.	U početku oblikovani po uzoru na US GAAP-ove, a danas se provodi proces konvergencije prema MSFI-ima.
Dominantan izvor financiranja poslovnih subjekata.	Tržište kapitala	Banke
Usklađenost poreznog i financijskog računovodstva.	Odvojeno porezno od financijskog računovodstva.	Povezanost financijskog i poreznog računovodstva.
Najnovije promjene	Kodifikacija US GAAP-ova 2009. godine.	

Meksiko koristi nacionalne računovodstvene standarde koji su u početku bili bazirani na US GAAP-ovima zbog brojnih ekonomskih, ali i socioloških čimbenika. Danas ti standardi prate trend koji je zahvatio više-manje sve zemlje svijeta, a odnosi se na usklađivanje s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja. Poduzeća u SAD-u novčana sredstva primarno prikupljaju na tržištima kapitala, što ne čudi s obzirom da se upravo u toj zemlji nalaze najrazvijenija tržišta kapitala. Financijski izvještaji sastavljeni u svrhu financijskog izvještavanja moraju se uskladiti sukladno poreznim propisima kako bi se došlo do oporezive dobiti. Suprotno tome, Meksiko koristi bankovne kredite kao ključan izvor financiranja poslovnih aktivnosti. Nacionalni standardi oblikovani su na način da prate porezne propise i u tom je kontekstu računovodstvena dobit u velikoj mjeri povezana s oporezivom dobiti.

Tablica 6. Utjecaj MSFI-a na financijsko izvještavanje zemalja azijskog i australskog teritorija

	JAPAN	KINA	AUSTRALIJA
Koristi li zemlja nacionalne standarde?	DA	DA	DA
Jesu li nacionalni standardi usklađeni s MSFI-ima?	2005. godine Odbor za japanske računovodstvene standarde i IASB potpisali <i>Tokijski sporazum</i> kojemu je cilj konvergencija japanskih nacionalnih standarda s MSFI-ima.	Provodi se proces konvergencije	Gotovo identični. Od 1. 1. 2005. godine u primjeni su novi nacionalni standardi ekvivalentni MSFI-ima. Zadržani su neki postojeći nacionalni standardi za koje nije postojao ekvivalent u MSFI-ima.
Dominantan izvor financiranja poslovnih subjekata.	Banke	Država, banke	Tržište kapitala
Usklađenost poreznog i financijskog računovodstva.	Velik utjecaj poreznih zakona na sastavljanje financijskih izvještaja.	Velik utjecaj poreznih zakona na sastavljanje financijskih izvještaja.	Odvojeno porezno od financijskog računovodstva.

U tablici 6. po ključnim su točkama prikazani računovodstveni sustavi Japana, Kine i Australije. Za analizu računovodstvenih sustava Japana, Kine i Australije korišteni su podaci sa službenih web stranica nacionalnih regulatora i odbora za računovodstvene standarde i to za Japan /25. i 27./, za Kinu /18. i 20./ te za Australiju /12. i 15./. Sve promatrane zemlje koriste nacionalne računovodstvene standarde. Od 2005. godine Odbor za japanske računovodstvene standarde i Odbor za međunarodne računovodstvene standarde

potpisali su Tokijski sporazum s ciljem približavanja i harmonizacije japanskih nacionalnih standarda i MSFI-a, što predstavlja daljnji dokaz velikog utjecaja MSFI-a na nacionalne računovodstvene sustave različitih zemalja. Također, trenutno su aktualni i procesi konvergencije kineskih nacionalnih standarda prema MSFI-ima. Neke zemlje u svijetu usvojile su MSFI-e kao nacionalne standarde, zadržavajući pri tome neke specifičnosti starih nacionalnih standarda koje su odraz posebnosti gospodarskog sustava zemlje, a tipičan primjer je Australija koja od 01. 01. 2005. primjenjuje nacionalne standarde ekvivalentne MSFI-ima.

Japan i Kinu karakteriziraju banke kao dominantan izvor financiranja, dok je ključan izvor financiranja u Australiji tržište kapitala. Kako što je bio slučaj i u prethodno analiziranim zemljama, tamo gdje su poduzeća primarno orijentirana kreditima financijskih institucija, računovodstvena dobit je u pravilu jednaka ili vrlo slična oporezivoj dobiti. Za razliku od toga, zemlje s razvijenim tržištima kapitala uglavnom imaju razdvojeno porezno od financijskog računovodstva.

5. ZAKLJUČAK

Analizom zemalja koje pripadaju pojedinom geografskom području može se zaključiti kako su se njihovi računovodstveni sustavi razvijali pod utjecajem zemalja koje su u prošlosti bile veliki osvajači, kao što je Velika Britanija ili pod utjecajem velikih ekonomskih sila, kao što je SAD. U skladu s tim promatrane zemlje prilagođavale su svoje računovodstvene sustave zemljama o kojima su bile politički ili ekonomski ovisne. Moglo bi se reći da postoje dva osnovna tipa računovodstvenih sustava, oni koji su prije svega orijentirani na zadovoljavanje informacijskih potreba banaka i ostalih kreditora, što je ponajprije slučaj u zemljama gdje se poslovne aktivnosti dominantno financiraju kreditima banaka i imaju slabo razvijeno tržište kapitala te oni koji imaju razvijeno tržište kapitala i prije svega su orijentirani na pružanje informacija dioničarima. Isto tako, u nekim zemljama porezno računovodstvo odvojeno je od financijskog računovodstva, dok su u drugim zemljama te dvije kategorije izjednačene. Važno je istaknuti da većina zemalja zahtijeva obveznu primjenu MSFI-a za određenu kategoriju poduzeća, a većina njih ima i nacionalne standarde financijskog izvještavanja koji su također usklađeni ili se usklađuju s MSFI-ima. Sukladno rezultatima provedenog istraživanja može se zaključiti da je u uvjetima globalizacije utjecaj Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja na financijsko izvještavanje geografski dislociranih zemalja izrazito velik, što se vidi i kroz samu njihovu primjenu u promatranim zemljama, odnosno kroz procese usklađivanja nacionalnih računovodstvenih rješenja s tim setom standarda.

LITERATURA

1. Alexander, D., Britton, A. i Jorissen, A. (2007) *International Financial Reporting and Analysis, 3rd Edition*, Thomson, London.
2. Anić-Antić, P. (2008) *Utjecaj financijskih tržišta na proces standardizacije financijskog izvještavanja za kotirajuća poduzeća*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split.

3. Choi, F. i Meek, G. (2008) *International Accounting*, Pearson Prentice Hall, Sixth Edition, New Jersey.
4. Douppnik, T. i Perera, H. (2009) *International accounting*, Second Edition, McGraw Hill, New York.
5. Haskins, M., Ferris, K. i Selling, T. (2000) *International Financial Reporting and Analysis*, Second Edition, Irwin McGraw-Hill, USA.
6. IV. Direktiva EU (78/660/EEC). Dostupno na: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0038:EN:HTML>. [28.12.2009.]
7. VII. Direktiva EU (83/349/EEC). Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/consleg/1983/L/01983L0349-20070101-en.pdf> [20.03.2012.]
8. Klikovac, A. (2008) *Financijsko izvještavanje u Europskoj Uniji*, Mate d.o.o., Zagreb.
9. Nobes, C. i Parker, R. (2008) *Comparative International Accountig*, Tenth Edition, Prentice Hall, Edinburgh.
10. Radebaugh, H., I., Gray, J., S. i Black, L., E. (2006) *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons, USA.
11. Uredba Europskog Parlamenta i Vijeća. Dostupno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R1606:EN:NOT> [20.03.2012.]
12. www.aasb.gov.au [30.03.2012.]
13. www.accountancyage.com [17.03.2012.]
14. www.aicpa.org [18.03.2012.]
15. www.asic.gov.au/asic/asic.nsf [30.03.2012.]
16. www.budget.gouv.fr [14.03.2012.]
17. www.cicpa.org.cn [02.04.2012.]
18. www.cicpa.org.cn/english [27.04.2012.]
19. www.cinif.org.mx [25.03.2012.]
20. www.csrc.gov.cn [27.03.2012.]
21. www.drsc.de [11.03.2012.]
22. www.estandardsforum.org [11.03.2012.]
23. www.fasb.org [18.03.2012.]
24. www.frc.org [13.03.2012.]
25. www.fsa.go.jp [22.03.2012.]
26. www.handelsgesetzbuch.de [11.03.2012.]
27. www.hp.jicpa.or.jp [22.03.2012.]
28. www.iasb.org [10.03.2012.]
29. www.ifac.org [10.03.2012.]
30. www.imcp.org.mx [25.03.2012.]
31. www.opsi.gov.uk [25.03.2012.]

32. www.pcaob.org [18.03.2012.]
33. www.plancomptable.com [14.03.2012.]
34. www.sec.org [18.03.2012.]
35. <http://www.insme.org/files/4346> [18.03.2012.]